ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI UTENOJE, UTENIO IR RINKOS AIKŠTĖSE

Dalius RIBOKAS

2003 m. UKM vykdė žvalgomuosius tyrimus Utenio ir Rinkos aikštėse bei Žydų ir P. Lukšio gatvėse, elektros kabelių tranšėjų vietose. Magistralinės trasos vietoje **Utenio a.** viršuje buvo 0,05 m storio šaligatvis. Po juo, kur nebuvo perkasimų – 0,25–0,35 m storio supilto gelsvo smėlio sluoksnis. Magistralinės trasos pradžioje, ties pirmuoju UKM pastatu (Utenio a. 1), po šaligatviu buvo 0,05 m storio supilto gelsvo smėlio sluoksnis. 0,1 m gylyje prasidėjo juoda žemė, sumaišyta su smėliu ir mūro griuvenomis. Tai XX a. perkasimas. Jo storis buvo 1 m. 1,1 m gylyje pasiektas nejudintas gelsvas smėlis su moliu. Ties pastatu rasta 120 žiestų puodų šukių, 17 lipdytų koklių šukių ir Jelizavetos Petrovnos denga.

Nuo šio pastato PR sienos, 24,5 ilgio atkarpoje iki gyvenamojo namo Utenio a. 5, po šaligatviu ir supiltu smėliu buvo 0,55–0,75 m storio kultūrinis sluoksnis – juoda žemė su kaulais ir šukėmis. Nejudintas gelsvas smėlis su moliu pasiektas 1,05–1,15 m gylyje. Ties antruoju UKM pastatu (Utenio a. 3) rasta 121 žiestų puodų šukė ir 11 lipdytų koklių šukių.

Ties gyvenamojo namo Utenio a. 5 pirmąja puse, 8 m ilgio atkarpoje, po šaligatviu buvo 0,25 m storio supilto gelsvo smėlio sluoksnis. 0,3 m gylyje prasidėjo juoda žemė, sumaišyta su smėliu ir mūro griuvenomis. Tai XX a. perkasimas. Tranšėjos dugne, 1,25 m gylyje, perkasimas nesibaigė. Ties antrąja namo puse po šaligatviu ir supiltu smėliu, 0,4 m gylyje, prasidėjo kultūrinis sluoksnis. Tranšėjos dugne, 1,25 m gylyje, kultūrinis sluoksnis nesibaigė. Buvo nukasta jo viršutinė 0,85 m storio dalis. Ties šiuo namu rasta 160 žiestų puodų šukių, 136 lipdytų koklių šukės ir akmeninis galąstuvas.

Tarp šio namo ir VĮ „Registrų centras“ pastato (Utenio a. 7) po šaligatviu buvo 0,25 m storio supilto gelsvo smėlio sluoksnis. Po juo, 0,3 m gylyje, prasidėjo juoda žemė, sumaišyta su smėliu ir mūro griuvenomis. Tai XX a. perkasimas. Tranšėjos dugne, 1,25 m gylyje, jis nesibaigė. Nuo šio pastato ŠV sienos 6,5 m ilgio atkarpoje po šaligatviu ir supiltu smėliu, 0,3 m gylyje, pasiektas 0,9–0,75 m storio kultūrinis sluoksnis. 1,2 – 0,9 m gylyje prasidėjo nejudintas gelsvas smėlis ir molis. Toliau, iki UAB „Alauša“ pastato (Utenio a. 9) PR sienos, 48 m ilgio atkarpoje, po šaligatviu buvo 0,25–0,3 m storio supilto gelsvo smėlio sluoksnis. 0,3–0,35 m gylyje prasidėjo perkasimas – juoda žemė, sumaišyta su smėliu ir mūro griuvenomis. Jo mažiausias storis – 0,6 m buvo ties VĮ „Registrų centras“ pastatu. 0,9 m gylyje pasiektas nejudintas gelsvas smėlis ir molis. Toliau perkasimas nesibaigė net tranšėjos dugne, 1,25–1,15 m gylyje. Ties VĮ „Registrų centro“ pastatu (Utenio a. 7) rastos 127 žiestų puodų šukės ir 46 lipdytų koklių šukės. Ties UAB „Alauša“ pastatu (Utenio a. 9) rasta 115 žiestų puodų šukių, 16 lipdytų koklių šukių, stiklinio indo šukė ir Zigmanto III Vazos pusantroko fragmentas.

9,5 m ilgio atkarpoje nuo UAB „Alauša“ pastato iki gyvenamojo namo Utenio a. 11 po šaligatviu ir supiltu smėliu, 0,4 m gylyje, vėl buvo kultūrinis sluoksnis. Tranšėjos dugne, 1,15 m gylyje, jis nesibaigė. Buvo nukasta jo viršutinė 0,75 m ilgio dalis. Ties namu 10 m ilgio atkarpoje po šaligatviu buvo 0,35 m storio supilto gelsvo smėlio sluoksnis. 0,4 m gy-

lyje prasidėjo juoda žemė, sumaišyta su smėliu ir mūro griuvenomis. Tai XX a. perkasimas. Jis baigėsi tranšėjos dugne, 1,15 m gylyje. Ties namu rastos 156 žiestų puodų šukės ir 25 lipdytų koklių šukės.

Nuo namo Utenio a. 11 iki namo 13 ir ties šiuo namu po šaligatviu ir supiltu smėliu, 0,4 m gylyje, vėl buvo kultūrinis sluoksnis. Tranšėjos dugne, 1,15–1,05 m gylyje, jis nesibaigė. Buvo nukasta jo viršutinė 0,75–0,6 m storio dalis. Ties šiuo namu rastos 92 žiestų puodų šukės, 26 lipdytų koklių šukės ir Jono Kazimiero šilingas.

Į PR nuo šio namo 10 m ilgio atkarpoje kabelis buvo klojamas uždaru būdu. Toliau 24 m ilgio atkarpoje ties Vilniaus banko pastatu po šaligatviu buvo 0,25 m storio supilto gelsvo smėlio sluoksnis. 0,3 m gylyje prasidėjo juoda žemė, sumaišyta su smėliu ir mūro griuvenomis. Tai XX a. perkasimas. Tranšėjos dugne, 0,9 m gylyje, jis nesibaigė. Šioje atkarpoje nieko nerasta.

Tranšėjos pabaigoje, 14 m ilgio atkarpoje, po šaligatviu buvo supiltas gelsvas smėlis. Tranšėjos dugne, 0,9 m gylyje, jis nesibaigė.

Nuo magistralinės trasos kasti įvadai Utenio a. 5, 7 ir 9. Įvaduose susidurta tik su XX a. perkasimais. Įvado Utenio a. 5 tranšėjoje rastos 35 žiestų puodų ir 4 lipdytų koklių šukės, įvado Utenio a. 7 – 39 žiestų puodų šukės, o įvado Utenio a. 9 – 113 žiestų puodų šukių ir 9 lipdytų koklių šukės.

Iš viso Utenio aikštėje ištirtas 178,2 m^2 plotas. Kultūrinis sluoksnis buvo tik magistralinėje trasoje, 42 m^2 plote. Pagal rastas šukes jį galima datuoti XV a. antrąja puse–XX a. pradžia. Akmeninis galąstuvas, rastas Utenio a. 5, būdingas XVI a.

Rinkos aikštės magistralinės trasos vietoje po šaligatviu arba betonu buvo tik supilto smėlio ir žvyro sluoksniai arba XIX–XX a. perkasimai be radinių. Tik šalia gyvenamojo namo Rinkos a. 9 rastos 32 žiestų puodų ir 2 lipdytų koklių šukės. Įvadų Rinkos a. 5 ir Žydų g. 8 bei 10 vietose irgi buvo perkasimų. Rinkos a. 5 rasta žiesto puodo šukė. Įvaduose Žydų gatvėje radinių nebuvo.

Įvado **P. Lukšio g. 6** vietoje, 14 m ilgio atkarpoje nuo pradžios, viršuje buvo 0,1 m storio velėna, po ja – 0,15 m storio akmenų grindinys. Toliau 15 m ilgio dalyje viršuje buvo 0,05 m storio asfaltas, po juo – 0,15 m storio akmenų grindinys. Visoje įvado trasoje po grindiniu buvo 0,25 m storio supilto gelsvo smėlio sluoksnis. 0,5–0,45 m gylyje prasidėjo kultūrinis sluoksnis – juoda žemė su raudonų plytų gabaliukais. Tranšėjos dugne, 0,75 m gylyje, jis nesibaigė. Buvo nukasta jo viršutinė 0,25–0,3 m storio dalis. Tranšėjos antroje pusėje rastos 7 žiestų puodų šukės.

Rinkos aikštėje ištirtas 231,8 m^2 plotas. Kultūrinis sluoksnis rastas 17,4 m^2 plote. Rinkos aikštėje ir P. Lukšio gatvėje rastas šukes galima datuoti XIX a.–XX a. pradžia.

Iš viso Utenio ir Rinkos aikštėse buvo ištirtas 411 m^2 plotas. Kultūrinis sluoksnis buvo 59,4 m^2 plote.

SURVEY EXPLORATIONS IN UTENA, IN UTENIO AND RINKOS SQUARES

In 2003 UKM investigated the electricity wiring routes in Utena old town, in Utenio and Rinkos squares and in Žydų street and P. Lukšio street. The area of 411 m^2 was investigated. In the area of 59.4 m^2 the cultural layer dated to the second half of the 15th century – the beginning of the 20th century was found. During the investigations 1084 sherds of wheelmade pots, 260 sherds of handmade tiles, Elisabeth Petrovna's denga, a fragment of a coin of Zigimund III Vaza, a shilling of Jonas Kazimieras and a whetstone dated the the 16th century were found.